

Uppföljning för att stärka och fördjupa lärandet

Ann S Pihlgren

Under de senaste åren har Freinetskolan Mimer bedrivit ett systematiskt utvecklingsarbete för att vidareutveckla bra uppföljningssystem både vad gäller barn och vuxna. I denna artikel presenteras den teoretiska bakgrunden till varför uppföljning och värdering kan användas för att förstärka de pedagogiska lärandeeffekterna och hur detta ska genomföras praktiskt. I några av hemsidans övriga artiklar presenteras fördjupningar av det praktiska arbetet:

- • Utvecklingsscheman
- • Bedömning av kunskap och kompetens i Sokratiska samtal
- • Lönekriterier och feedback, bedömning av pedagogers kunskap och kompetens
- • Kollegial feedback
- • Betyg

Artikeln inleds med ett sammandrag av "Educative Assessment, Designing Assessment to Inform and Improve Students Performance" av Grant Wiggins^[1] och fortsätter därefter med att beskriva de rent praktiska konsekvenserna för Mimers del.

"Pedagogisk uppföljning.

Konstruera uppföljning för att informera och förbättra studerandes prestationer"

Grant Wiggins är ordförande och direktör för programmen hos Centre on Learning, Assessment, and School Structure (CLASS), en ideell organisation för forskning och konsultation i Pennington, New Jersey, USA. Du kan ta del av programmet på www.classnj.org. (I detta sammandrag används uttrycken uppföljning och värdering som synonymt med ursprungstextens "assessment").

Uppföljningens syften

Alla studerande, men särskilt de sämsta och bästa, är kapabla till mycket bättre prestationer än nu. Inte för att studerande och lärare är dåliga eller lata eller p.g.a. sociala eller skolproblem, utan för att vårt skolsystem har ett ineffektivt uppföljnings- och värderingssystem. Vi måste framöver koncentrera oss på vad syftet med att följa upp eller värdera är, inte som nu bara på tekniker och redskap för uppföljning. Värdering är huvudsakligen en moralfråga. De studerande har rätt till ett utvecklande och användarvänligt värderingssystem. Uppföljnings och värdering är inte perifera utan centrala frågor i läroprocesser och instruktion. Uppföljning gör att lärandet förankras. Att använda "riktiga", autentiska uppföljningsuppgifter, som de studerande känner igen som "viktiga" i ett kommande vuxet liv, gör att uppföljningen blir förankrad och viktig. Autentiska uppgifter liknar riktiga uppgifter i vuxenvärlden. Uppgifterna måste samtidigt producera användarvänlig och användbar feedback, så att den studerande kan förbättra sin förståelse och sina prestationer.

All förbättring i kunskap och lärande är lokal. Den sker här och nu. Statliga och nationella jämförelser ger indikationer på hur de lokala bedömningsnivåerna ska konstrueras, men det är den dagliga, lokala cykeln av prestationer och feedback som ger de studerande det största lärotillfället och de största möjligheterna till

¹ [1] Jossey-Bass Publishers, California 1998

förbättringarna av sina slutprestationer. För att feedback och vägledning ska ha effekt måste den ske återkommande och kontinuerligt, så att den kan leda till självvärdering och självjustering hos den studerande.

För det första ska uppföljningen vara konstruerad så, att systemet

- • är öppet, tydligt och känt för de studerande och deras lärare
- • ger en tydlig modell för instruktion och lärande, som visar pedagogerna på hur de rikaste, viktigaste och mest utvecklade pedagogiska målsättningarna kan följas upp
- • använder nivåer och graderingar för sånt som är tydligt, stabilt och har validitet
- • mätbart förbättrar de studerandes prestationer över tid

För det andra ska den studerande och pedagogen erhålla rik och användbar feedback, så att de vet hur de ska förbättra och utveckla sitt arbete. Systemet ska

- • ge data och kommentarer som är utförliga, tydliga och direkta
- • skapa rika och täta möjligheter att ge återkommande och kontinuerlig feedback

Hemlighetsmakeri och mysterium runt uppföljning och värdering går direkt emot de ovannämnda intentionerna, nämligen att värderingens primära syfte är att hjälpa de studerande att bli bättre och inte att visa upp sina eventuella kunskaper för de vuxna. För vem skulle förbättra sig under sådana förutsättningar?

Att konstruera autentiska uppgifter

Autentiska uppgifter (jfr Gesällprov hos Celestin Freinet och Freinetskolan Mimer) är sådana uppgifter som

- • är realistiska (man testas i situationer i "den verkliga världen")
- • kräver omdöme och uppfinningsrikedom
- • ber den studerande utföra uppgiften, inte bara citera, återberätta eller demonstrera sådant hon redan vet
- • härmar eller simulerar den kontext som en vuxen person testas i under vuxenlivet, yrkeslivet eller i familjen o.s.v.
- • värderar den studerandes förmåga att effektivt använda en repertoar av kunskaper och färdigheter för att genomföra en komplex uppgift
- • ger rika möjligheter att öva, praktisera, konsultera källor och få feedback under arbetet samt förfina utförandet och produkten

Autentiska uppgifter fordrar följande moment (enligt Fred Newmann, University of Wisconsin):

Konstruktion av kunskaper

1. 1. den studerandes organisation av information
2. 2. den studerandes hänsynstagande till alternativ

Ämnesundersökning

1. 1. kärnämneskunskap
2. 2. kärnämnesprocesser
3. 3. skriftlig kommunikation för att öka förståelsen

Värde utanför skolan

1. 1. sammanlänkar problem med världen utanför klassrummet
2. 2. inbegriper en publik utanför skolan

Ställ följande frågor innan du lämnar ut den autentiska uppföljningsuppgiften (gesällprovet):

- • Är syftet uppenbart för den studerande och är syftet ständigt aktuellt?
- • Finns det en tydlig publik för resultatet?
- • Är förutsättningarna för uppgiften realistiska?
- • Finns de rätta resurserna att tillgå?
- • Har hemlighetsmakeriet i strategi, kriterier och mätning minimerats?
- • Finns det tydliga och självklara mätnivåer (standards) för självvärdering?
- • Finns tillfällen för feedback och självjustering längs arbetets gång?

Även om uppgiften är autentisk kan den brista i validitet (att den mäter det man vill att den ska mäta). Man måste alltså också fråga sig om den studerande skulle kunna utföra uppgiften utan att ha de kunskaper som ska mätas eller om den studerande skulle kunna misslyckas med uppgiften och ändå ha rätta kunskaper.

Feedback som uppföljning

Genom att använda kontinuerlig och återkommande feedback under arbetets gång, även vid provuppgifter kan man åstadkomma att prestation i lärandesituationerna såväl som provsituationerna blir en form av intelligent "trial and error". Feedback måste förekomma både under arbetet och efter arbetet. Detta är väsentligt inte minst för att vi som pedagoger ska kunna bedöma den studerandes kunskaper och färdigheter. Vi vet inte om den studerande faktiskt är kompetent förrän vi ser hur han/hon svarar på effekter och resultat.

Feedback är inte detsamma som beröm. Beröm kanske gör att du vill fortsätta, men det är feedbacken som gör dig bättre. Feedback är information om hur bra en person lyckades i jämförelse med vad han/hon avsåg att göra. Feedback talar om vad du gjorde eller inte gjorde och gör det möjligt för dig att justera ditt arbete på egen hand. Feedback är inte detsamma som vägledning. De är snarare komplementära. Feedbacken talar om för dig hur ditt resultat blev, vägledningen talar om hur du kan förbättra dig.

Den bästa feedbacken är:

- • mycket specifik och visar eller beskriver tydligt vad som verkligen blev resultatet
- • tydlig för mottagaren
- • tillgänglig eller framförd i form av specifika mål eller mått
- • inget beröm, ingen skuld, inga vaga antydningar eller tolkningar - bara feedback
- • omedelbar och ges i direkt anslutning till händelsen
- • inte vägledning

Ett sätt att ge feedback kan vara att ge utvecklingsscheman eller nivåer, som man

själv kan bedöma sig mot, ett annat kan vara att använda modeller av olika resultat, som åskådliggör de olika nivåerna. Ett tredje sätt är att låta kompisar/kollegor ge respons.

Wiggins beskriver ett exempel med en lärare i naturvetenskap, som lär ut två huvudregler vid kompisfeedback. Deras sätt att följa de två reglerna när de lämnar feedback på kompisens arbete blir en del av deras eget betyg. Första regeln är att de måste bedöma vilken effekt den skrivna texten har, utifrån vilket syfte som författaren angivit, och lämna kommentarer till författaren hur han/hon uppnått sitt syfte. Syftet ska beskriva vilken publik författaren riktar sig till och vilken reaktion han/hon önskade. Den andra regeln är att feedbackkompisen måste markera i texten vid vilken punkt han/hon förlorade intresset, och också förklara varför. I det slutgiltiga utkastet, som lämnas in till läraren, måste författaren bifoga en självvärdering och förklara vilken feedback han/hon använde, varför och vilken han/hon inte använde och varför.

Ett sätt att göra en snabb värdering av ett lektionspass eller en arbetsdag är en "minutlapp". De studerande får i uppgift att på någon minut skriva ner svar på frågorna:

"- Vad är den viktigaste poängen med det du lärde dig idag?"

"- Vad är den största obesvarade frågan du lämnar dagens arbetspass med?"

Ett ytterligare sätt är att ge klassen i uppgift att till varje lektionsstart ta med sig två skrivna frågor, därefter diskutera varandras frågor två och två. Den viktigaste frågan diskuteras sedan gemensamt en stund i klassen.

Konstruktion av uppföljningsmaterial för t.ex. autentiska uppgifter (gesällprov)

Viktiga moment att följa upp och utvärdera i lärandesituationer är:

- • ämneskunskap
- • teknisk kunskap (färdigheter)
- • utförarkompetens (tvärvetenskaplig "forskarkompetens")
- • mognad i tankebanor (uthållighet, "tålighet mot komplexa och tvetydiga fenomen", respekt för yrkeskunnande)
- • förståelse (d.v.s. att kunna förstå vad svaret betyder, vad resultatet antyder, varför ett fenomen uppstår eller inte uppstår)

Kategorin "Förståelse" kan i sin tur delas upp i följande underkategorier:

- • förmåga till sofistikerad/avancerad förklaring och tolkning
- • kontextuell utförarkunskap och känsla för kontextens regler och normer
- • perspektiv genom kritiskt tänkande och utforskande
- • empati
- • självkännedom

När det sedan är dags för att skapa ett värderingsinstrument för någon av ovanstående kategorier måste man göra processen stegvis. Man bör också skilja på några olika begrepp:

Standard= pekar på och beskriver en specifik och önskvärd nivå på utförande/genomförande/resultat

Standard kan dels finnas för innehåll (vad ska de kunna?), utförande (hur bra ska de kunna utföra?), uppgift (vilka uppgifter är värdefulla och viktiga för den studerande att kunna utföra?)

Kriterier= gör standarden konkret genom att beskriva hur man kan avgöra att standard uppnåtts

Rubriker= den mening som visar pedagoger, studerande och föräldrar på den utvecklingsmässiga nivån som visar vilken standard som nått. Man bör undvika händelserelaterade rubriker till förmån för de utvecklingsrelaterade. De händelserelaterade säger inget om den studerandes allmänna utveckling (det kan ha varit en för svår uppgift eller en dålig dag, t.ex.)

Standard kan t.ex. vara att vi vill att de studerande ska läsa bra
Kriteriet blir då att kunna läsa flytande med känd text
Rubriken "Läsa flytande med känd text"

Följande arbetsgång är att föredra när man arbetar fram ett uppföljningsmaterial:

Identifiera vilken målsättning som ska följas upp
Exempel: förmåga att kunna ta del i samhällslivet genom att kunna läsa

Bestäm vilken standard som ska användas
Nationella proven i svenska skolår 5

Bestäm vilka kriterier som ska mätas i prestationen
Läsa flytande en formell text

På vilka områden i verkliga livet ämnesinnehåll behöver en vuxen ha uppnått målet? Tidningsläsning, läsning av informationsblad samhällskunskap	I vilken kontext förekommer förekommer målet i det verkliga livet? hemmiljön, på arbetet, i samband med myndighetskontakter	Vilket berörs? svenska,
--	---	-------------------------------

Bestäm vilka kriterier som skapas genom att ta hänsyn till områden i verkliga livet,
kontext och ämnesinnehåll
Läsning av tidning, politiskt material, blanketter, instruktioner, förstå och dra slutsatser för det egna livet av vad man läst, kunna hantera att svara på eller reagera på vad man läst

Vilka arbetsformer ska ingå för att ge underlag för bedömning?

Vilka individuella inlämningar/projektarbeten/gesällprov ska göras?

Egen insändare utifrån forskningsuppgift

Extrahera kriterium från inlämningsuppgiften

Kunna avgöra och argumentera för vilka konsekvenser det lästa får för det egna livet

Dela upp i rubriker, d.v.s. i utvecklingsnivåer, beroende av vilka färdigheter som ska mätas enligt ovan

1. 1. förmågan att avgöra viktiga konsekvenser 2. Förmågan att övertyga och argumentera

Var och en av rubrikerna leder till en nivåbeskrivning t.ex.

Förmågan att avgöra viktiga konsekvenser är hög när den studerande tar exempel på tänkbara och realistiska effekter från sitt eget liv, när han/hon beskriver vilka åtgärder som skulle kunna förhindra att negativa konsekvenser inträffar och vilka som kan leda till positiva konsekvenser.

Förmågan att avgöra viktiga konsekvenser är ganska bra när den studerande anger några konsekvenser med exempel ur sitt eget liv, men där dessa inte alltid är realistiska och tänkbara eller där exemplen inte kopplas till det egna livet.

Förmågan att avgöra viktiga konsekvenser är låg när den studerande inte anger konsekvenser för det egna livet och inte heller motiverar varför det som föreslås i artikeln skulle kunna vara positivt eller negativt

De bästa rubrikerna:

- • relaterar till de övergripande målen
- • väljer valida/tillförlitliga utföranden
- • kombinerar inte oberoende kriterier i en rubrik
- • är baserade på analys av tidigare arbetsresultat
- • uttrycks i beskrivande språk som skiljer olika nivåer och utförande
- • använder mätningar som är tillräckligt utförliga, så att de studerande kan förstå och självkorrigera sitt arbete
- • visar på effekten av utförande ställt mot avsikten

Rubriker som är tekniskt riktiga är:

- kontinuerliga
- parallella
- kongruenta
- rätt avvägda
- valida
- reliabla

Portfolio

Vad är egentligen en portfolio? Den kan ha många olika och möjliga syften:

- • uppvisning av den studerandes bästa arbeten, valda av den studerande
- • uppvisning av den studerandes bästa arbeten, valda av läraren
- • uppvisning av den studerandes intressen
- • uppvisning av den studerandes utveckling
- • bevis som möjliggör professionell värdering
- • dokumentation och arkiv
- • föränderligt urval av arbeten, valda av den studerande

Syftet med portfolion måste göras klart för att man ska kunna veta vad som ska samlas. Betydligt färre arbeten än vad man tror behöver sparas. Annars blir det helt oanvändbart. Är syftet att dokumentera utvecklingen behövs ingen portfolio alls. Då räcker det med att spara själva värderingarna. Om portfolion ska användas för utvärdering måste man vara mycket tydlig med riktlinjer för innehållet. Det måste då också styras av den vuxne. Utvärdering och uppföljning är inte synonymer. Uppföljning beskriver och i en utvärdering ger jag också ett omdöme.

I CLASS har man istället döpt sin uppföljningsmapp till "antologi", för att skilja den från instruktionsportfolio. Tre typer av arbeten samlas i antologin:

1. Uppgifter och betygssatta arbeten, 2 arbeten/år med minst två rubriker, från valda, obligatoriska och godkända arbeten (jfr gesällprov)
2. Nationella prov
3. Övriga prov (utvecklingsscheman)

Antologin granskas varje läsårsslut av två pedagoger, barnens lärare och en annan pedagog på skolan eller från annan enhet, som inte undervisar barnet.

Att skriva läroplaner

Uppföljning måste alltså ses som något centralt i själva lärandet. Den blir också central i arbetsplans- och läroplansförfattande. Uppföljning kan inte vara något som inträffar "på slutet". Planskrivandet måste istället starta i grundfrågor för ämnet. Grundfrågor har inget tydligt rätt svar. De är av en högre ordning och innehåller alltid analys, syntes, utvärderande bedömning. Grundfrågor uppstår som en naturlig följd, inte som en effekt av inläring. De provocerar och kvarhåller den studerandes intresse. De är kopplade till andra viktiga frågor och områden. De uppstår inte i en "tidsordning", som läroboksförfattarna fortfarande tycks tro. Grundfrågor kan behandlas i alla åldrar, eller för att citera Jerome Bruner: "any subject can be taught effectively in some intellectual honest form to any child at any stage of development".

Dokumentation av uppföljning

Nya och komplexa former av uppföljning kräver nya sätt att rapportera och dokumentera resultat. Det finns ett stort behov av att kunna tydliggöra för föräldrar t.ex. Men föräldrarna vill inte alltid ha de nya sätten att dokumentera resultat. I slutet på utvecklingssamtalet säger de måhända "-OK, men var ligger han?"

Tre allmänna förutsättningar kan hjälpa till att garantera klara och tydliga sätt att dokumentera:

1. En stabil, känd och tillförlitlig bas för jämförelse av studerandes prestationer
2. Mätvärden måste hållas konstanta och explicita över tid, oberoende av olika studerande och olika lärare
3. alla utvärderande summeringar i dokumentationen måste stödjas av data. Det ideala rapportformuläret gör att läsaren bedömer betyg, poäng och kommentarer som rättvisa, baserade på dokumentation

Det är pedagogens jobb att se till att föräldrar och studerande användarvänligt, lätt

och på ett enkelt sätt kan läsa och förstå uppföljningarna av de prestationer som kan ha varit många och komplexa. Det betyder att man kan behöva använda förenklingar, men bra sådana, som baseras på insiktsfulla reflexioner och bedömningar, inte på ett enda testresultat eller några provpoäng. Dela istället upp bedömningsrapporten i fler data. "Svenska" består av flera olika färdigheter. Skilj också mellan uppnåenderesultat och utvärdering baserad på förväntningar. Visa både individens resultat i jämförelse med förväntan/mål på åldersgruppen och individens resultat utifrån förväntningar på ett visst arbete och sin egen förmåga (Visa alltså både målnivå för åldersgruppen, samt jämförelse med den egna, tidigare prestationen). Analysera den studerandes akademiska prestation genom tre sorters data: arbetets kvalitet, nivå på prestationen och utveckling mot standard. Utvärdera den studerandes intellektuella karaktär - tänkesätt och arbete över tid.

Pedagogers uppföljning av det egna arbetet

Ingen pedagog kan lyckas om inte han/hon hålls ansvarig för sitt arbete och tar lärdom av dess effekter (även de oavsiktliga). Detta innebär uppföljning, mätning och utvärdering t.ex. genom feedback från kunder (studerande och föräldrar) eller kollegor. Det kan vara allt från komplexa enkäter till enkla feedbacksituationer. Till de studerande kan man t.ex. ställa frågan.

"- Vad funkade för dig denna vecka i undervisningen?"

"- Vad funkade inte för dig denna vecka i undervisningssituationen?"

Många pedagoger definierar fortfarande sitt jobb på ett sätt som hindrar dem från att förstå sin undervisnings effekter. "- Ja, men jag måste ju hinna med kursen..." Det blir viktigare att "täcka" stoffet än att se till undervisningens effekter och resultat. Ett belöningssystem för pedagoger måste vara grundat i självuppföljning och självjustering utifrån huvudmålen, skolans uppgift, arbetsbeskrivningen och feedback från resultat. För detta behövs en tydlig arbetsbeskrivning, baserad på prestation (jfr lönekriterier). Feedback från kunden och kollegial granskning är delar i en sådan självuppföljning.

Kollegial feedback/granskning är till för att hjälpa den agerande pedagogen att förbättra sin planering och sitt utförande. Den granskande är en konsult till den agerande pedagogen, inte en domare. Om processen är lyckad känner den agerande pedagogen att hans/hennes planering och intentioner förstods och förbättrades genom granskningen. Den som granskar känner att processen skapade insikt och främjade samarbete. (Wiggins föreslår också en arbetsgång för granskande av planeringar, som är snarlik den jag presenterar).

Wiggins framgångsfaktorer för förändring av arbetssättet

Framgångsfaktorerna vid förändring av arbetssättet är följande:

- skaffa en tidig seger (visa att "det går" genom att t.ex. låta ett utvecklingsbenäget arbetslag genomföra ett första projekt)
- think big, act small (presentera inte hela förändringen på en gång, men ha den i huvudet själv)
- fixa ett bra resultat innan ni publicerar något

Arbetet kräver till stor del organisation av pedagogerna i arbetslag.

Wiggins presenterar också i slutet 16 strategier för hur man kan gå till väga ”step by step”. I punktform förstås!

Funderingar angående konsekvenser vad gäller Freinetskolans Mimers planering, uppföljning och värdering efter läsning av Wiggins bok

Wiggins menar att ett bra system för uppföljning intimt hör ihop med värdering, planering, daglig feedback och dokumentation. Man kan se det som olika pusselbitar som tillsammans bildar en grund för utökat lärande för den studerande. Samtliga pusselbitar måste användas och fungera som tillfällen för den studerande att öka sin kompetens om man ska uppnå ett optimalt lärande. Utan att systemet finns når man bara en bit på väg när det handlar om att nå den studerandes ”proximala utvecklingszon”²[2]. Enbart genomgångar, lektioner och färdighetsträning kan aldrig ge samma effekt.

De pusselbitar som Wiggins menar ska komplettera varandra kan översättas till följande företeelser på Mimer:

Daglig, nära feedback

Uppföljning genom
utvecklingsscheman

in

Planering genom att väga
feedback och uppföljning

Värdering
av autentiska
uppgifter
genom
gesällprov
Vägledning
om nivå
genom
nationella
prov

Dokumentation genom
Mimerpärmen

Gemensamt för alla pusselbitarna är att:

² [2] Vygotskys idé om den ”proximala utvecklingszonen” innebär att barnet når en viss nivå genom sin egen mognad. Men barnet har också en ”proximal utvecklingszon”, som det inte kommer åt på egen hand. För utvecklas ytterligare måste barnet samspela med en annan människa, oftast en mer kunnig. På så sätt kan barnet pussla ihop kunskap och kompetens det har och utvecklas ytterligare en nivå.

- systemet är öppet, tydligt och känt för studerande och lärare. Inget hemlighetsmakeri eller dolda budskap och fällor
- uppföljningen i sig ska ge barnet nya kunskaper och insikter, d.v.s. att de ska lära sig även i testsituationen. Själva meningen med testen är att lära barnen mer, inte konstatera vad de kan^{3[3]}.
- innehåll och resultat ska kommuniceras med feedback till den studerande (och ibland förälder)
- de ska visa på kunskaper som man behöver som vuxen

Planering genom att väga in feedback och uppföljning

Varje ämne kan sägas bestå av tre områden, som barnen behöver möta för att utvecklas:

NY KUNSKAP

"Kunskap" definieras olika under olika tider (jfr "Att kunna Hallands floder" med "Att kunna hitta geografiska områden på en karta")
I nuvarande läroplan
Är ny kunskap ofta
TEKNIKER-----→ som övas till färdigheter-----→

FÄRDIGHETSTRÄNING

TÄNKANDE

Oftast lpo:s målområde
Handlar om att kunna "skapa" ny kunskap, analysera logiskt, dra egna slutsatser
Gesällarbeten i tema, Sokratiska samtal övar förmågan

ger underlag för analys och nyskapande

Samtliga tre områden måste finnas med i undervisningen men inte alltid i samma lektion eller samling. Man måste tänka igenom hur samtliga moment tillgodoses när man som pedagog planerar de lärande aktiviteterna.

För pedagogen innebär planerandet ett antal olika moment.

1. Kontroll av läroplansmål, kursplanemål och/eller andra övergripande mål. Vad ska barnen lära sig, klara av, kunna?
2. Lista de tekniker (och i vissa fall allmänbildande kunskapsområden) som hör till ämnets kärnkunskaper och som barnen bör introduceras i och kanske färdighetsträna. Denna lista bildar sen underlag för de olika genomgångar som pedagogen håller med barnen under skoltiden. Som relativt "ny" pedagog i ämnet kan det vara idé att göra en skriven lista, kanske tillsammans med mer erfarna kollegor. Som erfaren pedagog har man ofta listan "i huvudet". Listan finns bara som ens eget stöd. Låt den inte binda dig! Listan är mindre viktig att hinna igenom än att barnen förstår tänkandet bakom ämnet. Se också upp, så att listan inte innehåller lösryckt kunskap eller bidrar till "snuttifiering", utan att den istället innehåller just de tekniker som är ämnets kärna.
De tekniker (och eventuella allmänbildande kunskapsområden) som skrivits

³ [3] Vissa pusselbitar har som parallellt syfte att kontrollera vad barnen kan, för att barn och lärare ska veta hur man ska gå vidare i lärande. Utan att resultatet kommuniceras till barnet kan test t.o.m. motverka lärande!

upp kan sedan introduceras för barnen antingen inom ramen för temat eller som separata genomgångar utanför temat. Ingår genomgångarna i temat ska de skrivas ner i temautvärderingen. Ingår de inte i temat ska de anges i den lokala arbetsplanen.

3. Plocka ut vilka moment av dem som upptas på listan som kräver färdighetsträning
4. Planera de gesällprov/projektarbeten/inlämningar som barnen ska göra och som ska värderas efter genomförandet.

Gesällproven kan med fördel planeras enligt följande modell, om man känner sig osäker:

1. Kontrollera vilka övergripande målsättningar (läroplansmål, kursplanemål) som gesällprovet ska värdera att barnen uppnått. Kontrollera också vilken nivå den aktuella åldersgruppen bör hålla genom t.ex. nationella prov, utvecklingsscheman, betygskriterier eller genom din egen erfarenhet!
2. Kontrollera mot din lista vilken kunskap om tekniker, färdigheter (och vilken eventuell allmänbildning) som ska värderas i gesällprovet. Kontrollera också om flera ämnen berörs, i så fall vilka?
3. Fundera över hur, när, i vilken kontext och varför en vuxen skulle möta en uppgift som innehåller de tekniker/färdigheter du tänkt dig mäta i punkt 2
4. Gör nu en ny lista va teknikerna, men omvandlade till "vuxenkunskaper"
5. Ta ställning till formerna för gesällprovet (inlämning, läxa, skriftlig redovisning, musisk produkt o.s.v.)
6. Formulera uppgiften, gesällprovet
7. Titta återigen på målformuleringarna och bestäm vilka kompetensområden som ska värderas. Beskriv utvecklingsnivåer i dessa, så att barnen tydligt kan se vad som skiljer olika utförandenivåer åt eller vad som fordras för att få G, VG, MVG

När man som pedagog är säkrare på arbetsgången är det en stor vinst att ta med barnen i arbetet med att plocka fram gesällprov och underlag för värdering. I arbetsgången ovan gör pedagogen själv hela arbetet, men kommunicerar tydligt punkt 7 med barnen. Till slut kan i stort sett hela arbetet göras tillsammans med barnen, åtminstone för de större uppgifterna. En sådan arbetsgång kan t.ex. se ut så här:

1. Titta gemensamt på kursplanemålen och visa din egen idé om vilka tekniker, färdigheter du tänkt ska ingå
2. Diskutera hur, när, i vilken kontext och varför en vuxen skulle möta dessa tekniker i "det verkliga livet"
3. Fundera över förslag till gesällprov
4. Titta återigen på målformuleringarna och bestäm vilka kompetensområden som ska värderas. Beskriv utvecklingsnivåer i dessa, så att barnen tydligt kan se vad som skiljer olika utförandenivåer åt eller vad som fordras för att få G, VG, MVG. Ett sätt att kommunicera detta är att använda modeller eller tidigare utförda gesällprov att diskutera

Daglig, nära feedback

Feedback ska ges både under pågående arbete och efter, annars ger det inte effekt på lärandet. Det gäller alltså även gesällprov och betygsgrundande uppgifter. Som

pedagog är du fullt kapabel att sätta ett rättvisande betyg utan att värderingsuppgiften är omgärdad av hemlighetsmakeri. Det är just i betygssituationen som detta blir som svårast. Dels har vi alla skolats in i ett visst beteende kring betygssättning och prov, inte minst under vår egen skolgång, dels riskerar alltid den betygssättande att få kritik för sin bedömning. Det gäller då att komma ihåg att skollag och förordning entydigt fastställer att det är den undervisande pedagogen som sätter betyg, ingen annan.

Ett par punkter är viktiga att komma ihåg när det gäller feedback:

- Den är inte samma sak som beröm, skuld eller vaga antydningar
- Den är inte vägledning (även om de samverkar med varandra)
- Den är information om hur man lyckats i jämförelse med vad man ville åstadkomma
- Den är omedelbar och ges i direkt anslutning till händelsen
- Den är tydlig
- Den är "mellan dig och mig" – etik!
- Den som ger feedbacken är konsult, inte domare!

Uppföljning genom utvecklingsscheman

Utvecklingsscheman, som beskriver olika utvecklingsnivåer kan användas för att beskriva utvecklingen inom olika färdigheter eller andra företeelser, där människor blir mer kompetenta enligt en för alla människor likartad utvecklingsgång. Genom utvecklingsschemat blir det enkelt för barnet och dess förälder att följa de olika utvecklingsstegen som pedagogen oftast redan har "i huvudet".

Utvecklingsscheman kan också användas när man beskriver ett gesällprovs olika resultatnivåer, d.v.s. vad som utmärker ett bra resultat och vad som utmärker ett mindre bra resultat (vad ska finnas med i det bra resultatet, vad finns i det mindre bra o.s.v.).

Utvecklingsscheman bör, enligt Wiggins användas så, att man dels kan ge det enskilda barnet feedback på hur det har förbättrat sig jämfört med sig själv, att man dels kan mäta barnets prestation mot den standard eller målnivå som man som pedagog anser viktigt att alla barn i åldersgruppen nått. Det är i synnerhet viktigt att mäta mot standard vad gäller färdigheter som läsa, skriva, motorik o.s.v., eftersom senare forskning tydligt visat att barnet inte "mognar"! Ikapp, utan istället kanske behöver ihärdig träning (det gäller t.ex. barn med dyslexi).

I Mimers utvecklingsscheman har vi, genom att sätta en målnivå för varje arbetslag, tillgodosett båda funktionerna.

Värdering av autentiska uppgifter genom gesällprov

Värderingen av uppgifterna som görs genom gesällprov/projekt/inlämningar ska förstås ske efter de utvecklingsnivåer som du som pedagog satt upp, helst tillsammans med barnen. Är du osäker kanske du vill göra värderingen själv några gånger. Effekten av värderingen som lärande tillfälle (som ju är dess huvuduppgift) blir många gånger större om du låter barnet delta. Det kan ske genom kompisgranskning och värdering. Då kan det vara bra att ta upp samma punkter vad

gäller etik och innehåll som vi gör när vi arbetar som vuxna med kollegial granskning.

Barnet bör definitivt själv bjudas in att värdera sina egna arbeten, åtminstone de större gesällproven. Följande arbetsgång kan användas:

1. Låt barnen tillsammans titta på kursplanemål och på de utvecklingsnivåer ni satte upp i början av arbetet.
2. Låt var och en bedöma sitt eget arbete enskilt
3. Gör som pedagog en bedömning av varje barns arbete på egen hand
4. Sitt en stund med varje barn och kommunicera era respektive bedömningar med varandra. Var noggrann med att förklara vad din bedömning grundar sig på. Det är just det som kommer att lära barnet att göra ett bättre arbete (och en bättre egenbedömning) nästa gång

Vägledning om nivå genom nationella prov

De nationella proven och diagnoserna är en bra vägledning för dig som pedagog om var den nationella nivån ligger. MEN kom också ihåg att det bara är en vägledning. Enligt skollag och förordning har du som undervisande pedagog sista ordet i värdering av barnets kunskaper!

Dokumentation genom Mimerpärmen

Portfolios kan, som Wiggins påpekar ha flera olika syften:

- • uppvisning av den studerandes bästa arbeten, valda av den studerande
- • uppvisning av den studerandes bästa arbeten, valda av läraren
- • uppvisning av den studerandes intressen
- • uppvisning av den studerandes utveckling
- • bevis som möjliggör professionell värdering
- • dokumentation och arkiv
- • föränderligt urval av arbeten, valda av den studerande

Mimerpärmens syfte är, liksom Wiggins "antologi", att följa upp barnets arbete och bilda underlag för uppföljningssamtal med barn och förälder.

Följande arbeten samlas i Mimerpärmen:

1. Gesällprov
2. Nationella prov och diagnoser
3. Utvecklingsscheman

Det är allt som behövs. För mycket samlat material leder till att pärmen blir oanvändbar.

Mimerpärmen används vid varje utvecklingssamtal och för informationsöverföring vid byte av mentor/arbetslag.

